

Campsentelles, 2
1996

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCOS
AMICS DE CABANYES

Història de la part baixa de Sant Fost

**ANTONI
ESBERT I FERRI**

Fins a principis d'aquest segle no existia cap casa a la part baixa de Sant Fost, des de l'ajuntament al riu Besòs la més pròxima era Can Carrencà, però en el terme de Martorelles, fins a l'any 1903 en què fou construïda la torre Esbert, la primera d'aquesta part baixa del poble. A la part alta hi havia un grup de cases, on ara són els carrers de Sant Isidre, Sant Joan i Sant Jaume com a més pròximes a la torre Esbert, casa pairal d'estil arquitectònic modernista-noucentista.

En el segle passat tot aquest immens territori pertanyia a un sol amo, el mas Carrencà, qui a més, era propietari de la part baixa de Martorelles i la corresponent zona industrial del riu Besòs. A últims del segle passat, aproximadament cap al 1880, es va partir en dues parts per als dos hereus de Can Carrencà: en Jaume Carrencà, que va heretar tota la part de Martorelles, i Na Rosa Carrancà i Cot que va heretar la part de Sant Fost, incloent les masies de Can Ribalta i totes les terres fins al riu Besòs. Els actuals propietaris de l'anomenat Can Ribalta són els successors directes dels que eren propietaris de tota la part baixa de Sant Fost.

*La Torre Esbert, primera casa de l'actual barri de Can Calet, vers 1903.
(Arxiu Can Esbert)*

Aquesta situació va canviar l'any 1899, quan a Jeroni Buxó i Carrencà, que acabava d'heretar de la seva mare Rosa Carrencà, li va ser embargada part d'aquest finca, l'anomenada «Prat d'en Jeroni», i al sortir a pública subhasta va ser adjudicada a Antoni Esbert i Vallès, avi patern dels actuals propietaris de la torre Esbert, l'any abans indicat. Aquesta finca estava dins els límits del riu Besòs; la carretera (Derbi), carrer Perpetuo Socors recte fins al carrer de

Sant Eduard (Carnisseria Josefina) i carrer del Rosari (Uriach-Lisac) fins al riu.

Com he dit, la torre Esbert va ser la primera casa que es va construir a la part baixa de Sant Fost l'any 1903 i després de la primera guerra mundial es van construir dues més: la torre del Sr. Simeón i Can Calet, una enfront de l'altra. La de l'antic Sr. Simeón, cantonada amb Avinguda Monturiol, carretera de Badalona, té un gran valor arquitectònic, es pot emmarcar

dintre de la tendència eclèctica del modernisme; actualment pertany a un dels germans Forés (Calet) que la va comprar a la família Serrallach.

Per cert, aquesta torre Serrallach albergà en temps de la guerra civil un comitè del govern de la República, i en entrar les tropes de Franco, en represàlia, els van embargar la finca, allotjant-se durant molts anys diferents seccions de Falange Española. Això sí, pagant-los un lloguer molt petit fins que uns tres anys abans de morir Franco es va tornar la propietat. Llavors és quan la van posar a la venda, comprant-la, com ja he dit, un dels germans Forés (Calet).

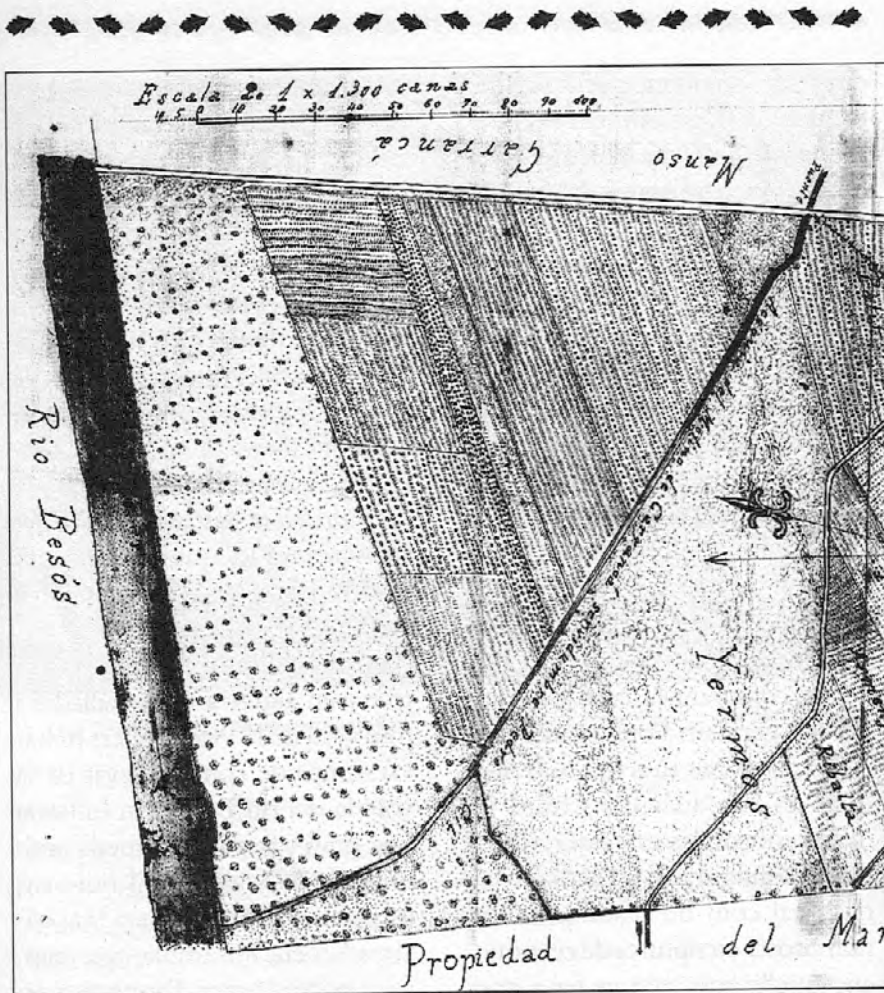
És a partir dels anys vint als trenta quan es van anar construint la major part de les cases que varen donar configuració a l'actual barriada tal com ho testifiquen les nombroses escriptures de cens que en aquells anys es van fer i que encara obren en poder tant de la família de Can Ribalta com de la família Esbert.

Perquè es facin una idea de com era Sant Fost, testificat per fotografies i les explicacions que em donava el meu avi i el meu pare, us diré que a la Plaça Esbert començava un immens bosc que s'ajun-

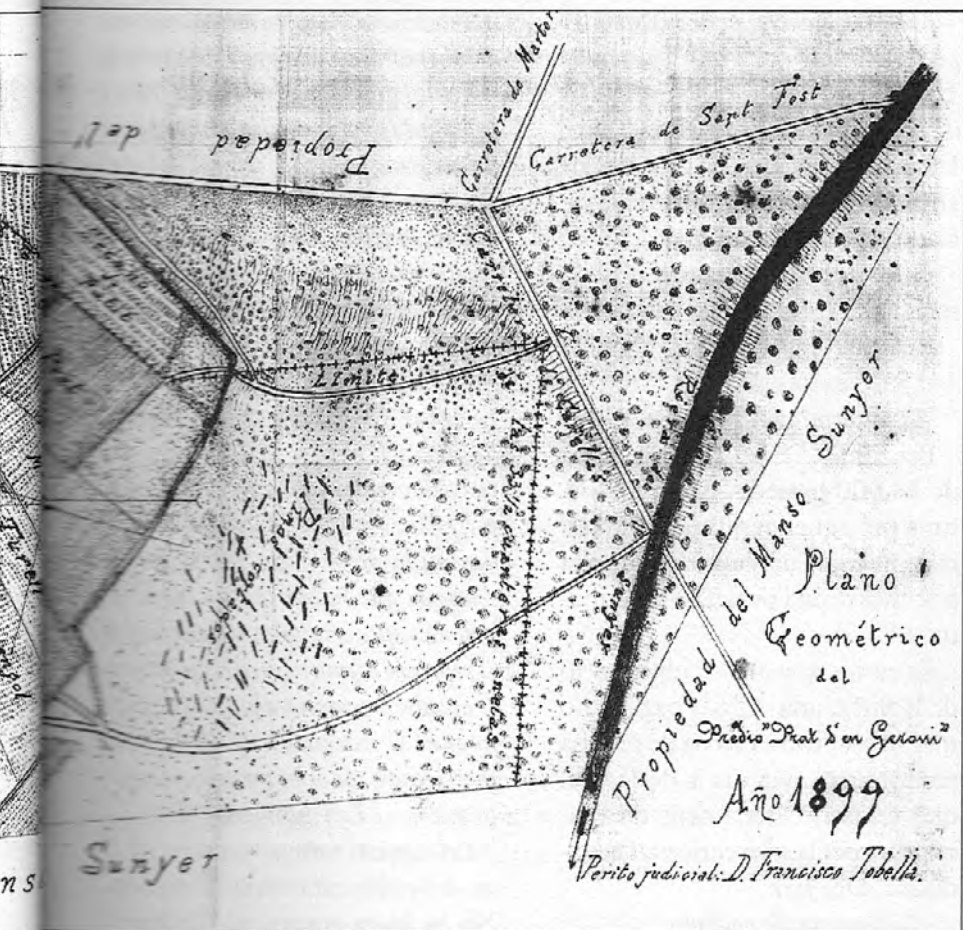
tava amb les muntanyes que arribaven fins a la Conreria, ja que no existia cap carretera que ho separés, sinó camins estrets de carro per on es baixava a Mollet. Es passava el riu per una passarel·la de fusta, però quan el Besòs portava molta aigua, se l'emportava, quedant moltes vegades totalment aïllats de Mollet. Existia també un segon camí que anava fins a Santa Coloma, molt estret i sempre molt ple de pedres que s'esllavissaven de les muntanyes i les que ja tenien per vorada del riu (així contat pel meu avi).

Pujant pel camí de Sant Fost es trobaven algunes vinyes aïllades i més avall de la Plaça Esbert hi havia camps de conreu, llevat de la vorada del riu Besòs, on hi havia una gran i formosa verneda amb uns arbres altíssims. El qui això escriu va veure encara, ara fa aproximadament uns trenta-cinc anys, unes pobres restes d'aquesta gran verneda del riu Besòs a l'alçada aproximada de Canyelles. D'aquesta immensa verneda avui dia ja no en queda ni rastre, però de l'antic bosc encara en queden alguns pins centenaris, però ja dintre dels patis d'algunes torres.

Com a testimoni de tot això que explico, a l'arxiu de la família

Plànol de la finca anomenada Prat d'en Jeroni, l'any 1899. Aquesta finca formava part de les propietats de Can Ribalta i és el lloc on avui hi ha el barri de Can Calet de Sant Fost. (Arxiu Can Esbert)

Esbert es conserva un plànol molt ben explicat del que són terres de conreu (poques), la verneda, l'immens bosc, on s'especifica molt bé el començament de la verneda i el bosc fins i tot els pins que es van haver de tallar per fer la torre. També es veu descrit en el plànol que

el bosc de pins començava exactament al bar-restaurant «Les tres copes» i arribava fins a la Conreria, tallat després de la riera per algunes vinyes i amb una amplada fins a les cases de Mas Bagà i és possible que més enllà, però tant avall ja no tinc dades.

Aquest plànol va ser elaborat pel pèrit judicial i notari D. Francisco Tobella en 1899, any en què no hi devia ser construïda ni la Torre Esbert. A continuació descriu com era la barriada avui anomenada de Can Calet:

-10 quarteres i sis quartans de regadiu

-20 quarteres d'erm

-15 quarteres de bosc

-11 quarteres d'albereda

Per tot això es va pagar la suma de 13.000 pessetes, una gran fortuna per aquell temps si tenim en compte que un home guanyava poc més d'una pesseta a la setmana.

És curiós que per a l'adjudicació de la finca, una vegada pagada no n'hi havia prou i s'havia de fer una pantomima, avui dia ja desfasada, que transcriu literalment de l'escriptura per la seva curiositat anecdòtica. Diu així:

«Diligencia de posesión.

En el pueblo de Sant Fausto de Campcentellas, a once de Marzo de 1899, constituido el alguacil comisionado D. Esteban Ballecà, asistiendo D. Antonio Esbert, el procurador instante del exhorto D. Martín Borrell y los testigos D. Francisco Marsans, músico vecino de Granollers y D. José Girona,

secretario del Ayuntamiento vecino de Martorellas, al objeto de llevar a cabo la posesión decretada en el expresado mandamiento en la pieza de tierra conocida por «Prat del Jeroni», sita en el paraje denominado «La Sorbera». A tal efecto dicho alguacil cogió de la mano al expresado Antonio Esbert y lo introdujo dentro de la calendada pieza de tierra, el cual en señal de posesión cogió puñados de tierra e yerbas, hechándolos por todos los cuatro puntos cardinales, paseándose por dicha finca y haciendo otros actos posesorios en señal de que había tenido lugar la posesión que acababa de conferirle el repetido alguacil, y sin que al acto se opusiera persona alguna; de todo lo cual se extiende esta diligencia que firman todos los presentes de todo lo que yo el Escribano, doy fé.»

En aquells temps ni l'aire, ni el riu del poble estaven contaminats. No hi havia cotxes, ni fàbriques, ni es cremava cap bosc -i això que n'hi havia més que ara - tothom vivia del camp i la màxima aspiració que podia tenir una persona era ser masover d'una finca rústica que significava la seguretat per a ell i la seva família i la casa franca.

El bon avi Salvador Suñol, que va morir als anys cinquanta amb

més de vuitanta anys, i que era a principis de segle el masover de la casa Esbert, m'explicava que quan conreava les terres contigües amb la verneda, anava a buscar peixos per berenar al riu Besòs, que els fregia a la mateixa era on treballava i se'ls menjava amb tomàquets de l'hort. Àdhuc em deia que omplia el càntir d'aigua fresca del riu per quan tenia set, i sempre afegia «Aigua corrent no mata la

gent». Però avui, dir aquest refrany ha quedat ben desfasat ja que l'aigua del riu Besòs corre, però no la beguis perquè et matarà.

Avui dia la Naturalesa està molt degenerada, fins i tot ni l'aigua dels pous és bona per a beure-la, quan no fa gaire anys ens la beviem tot-hom, però no s'hi pot fer res, són els temps moderns que, per algunes coses, han vingut per més mal que bé.

Documents consultats per a l'elaboració d'aquest escrit:

-Escriptura de venda judicial de la finca «Prat d'en Jeroni», 28-abril-1899

-Escriptura de laudo de la finca, 14-maig-1902

-Plànol descriptiu, any 1899

-Document de descripció, separació i valoració de la finca.

-Consultat també l'arxiu de la família Buxó i el agraïment a la persona de la seva hereva directa, Remei Buxó.